

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA UNIVERZITY
MATEJA BELA

Jazyky hravo

webový portál venovaný výučbe cudzích jazykov v primárnom vzdelávaní

*jazyky
hravo*

Portál poskytuje

01

teoretické východiská

založené na zisteniach analýz
výskumných a odborných
štúdií, odborných publikácií
domácich a zahraničných
expertov.

02

metodickú podporu

všetkým učiteľom, ktorí
vyučujú cudzí jazyk
v primárnom vzdelávaní.

03

praktické ukážky

vyučovacích hodín, didaktické
námety, tutoriál tvorby
interaktívnych materiálov.

04

zdroje pre výučbu

systematizovaný výber
odbornej literatúry,
odkazy na inšpiratívne
webové stránky.

PREČO PORTÁL VZNIKOL?

V primárnom vzdelávaní sme často svedkami toho, že cudzie jazyky nie sú vyučované kvalifikovane, čo je dôsledkom absentujúceho pregraduálneho štúdia. Výučba cudzieho jazyka je preto zabezpečovaná rôzne: elementaristami bez adekvátnej didaktickej prípravy vo vzťahu k cudziemu jazyku, učiteľmi cudzích jazykov pre vyššie stupne vzdelávania, prípadne lektormi a rodenými hovoriacimi. Tento fakt konštatujú žiaci, ale aj rodičia.

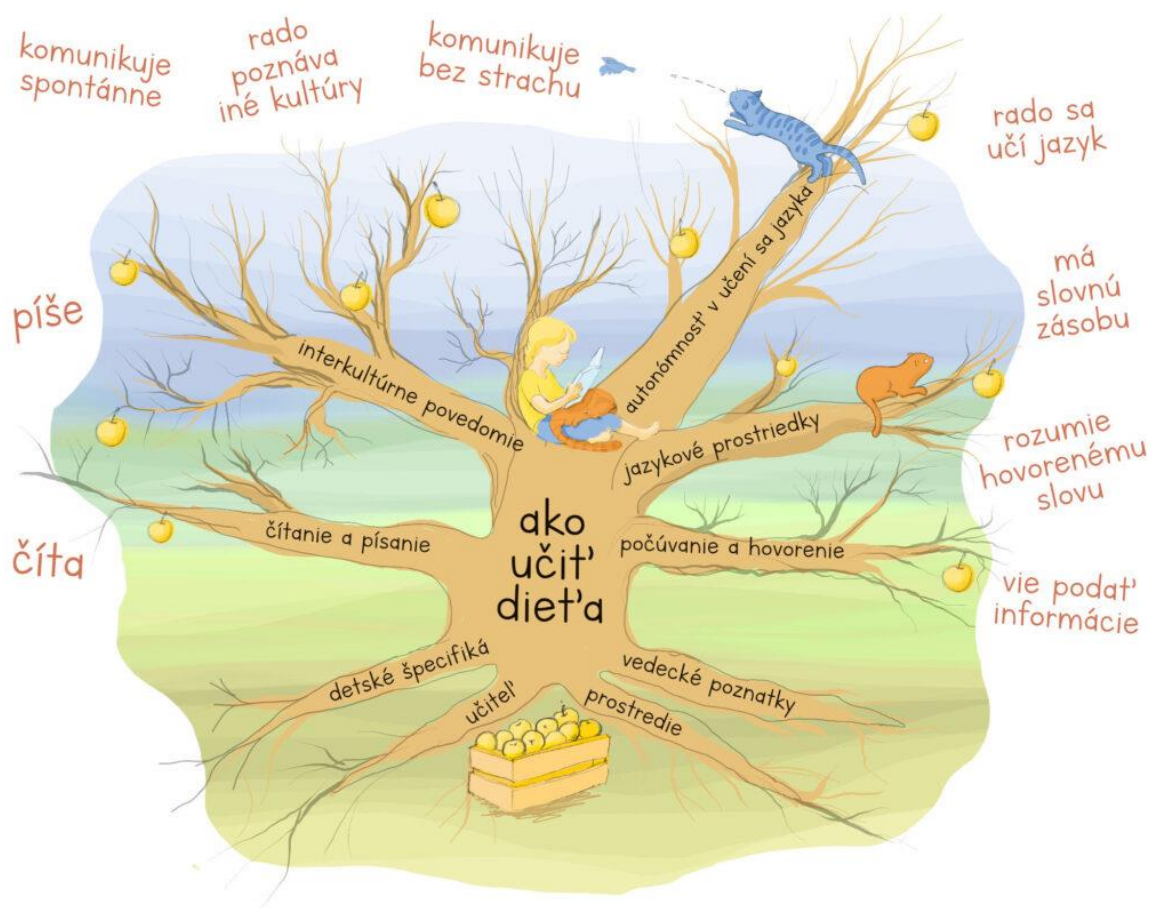
Napriek poskytovaniu rozširujúceho a iného vzdelávania nedostatok kvalifikovaných učiteľov cudzích jazykov pretrváva. Je to spôsobené viacerými faktormi:

- požiadavkami na rekvalifikáciu, v súčasnosti takmer 2/3 učiteľov nie je „plne“ kvalifikovaných pre výučbu žiakov mladšieho školského veku;
- zmenami vyplývajúcimi zo školskej reformy, čo znamená, adaptovať učiteľskú prácu požiadavkami z konsolidovaného Štátneho vzdelávacieho programu (NIVAM, 2024);
- uplatňovaním inkluzívneho prístupu ako jedného z pilierov reformy, ktorý zabezpečí vzdelávanie všetkých žiakov bez ohľadu na ich sociálne zázemie a individuálne potreby;
- požiadavkami rodičov na kvalitnú cudzojazyčnú výučbu, od ktorej očakávajú porozumenie jazyku, bohatú slovnú zásobu, rýchlo nadobudnutú plynulosť vyjadrovania a bezproblémový prechod do vyšších úrovní vzdelávania.

Učitelia, ktorí učia cudzí jazyk žiakov mladšieho školského veku, sa často dožadujú rozsiahlejšej metodologickej podpory. Autorský tím webového portálu **Jazyky hravo** sa na tento cieľ zamerá.

prof. PaedDr. Dana Hanesová, PhD.

AKO UČIŤ ZMYSLUPLNE CUDZÍ JAZYK V ZÁKLADNEJ ŠKOLE?

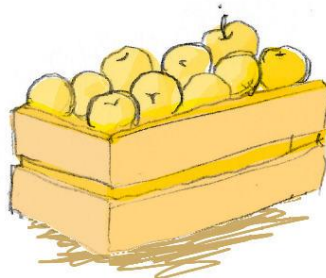
Naučiť sa cudzí jazyk nie je možné za jeden rok. Je to proces, ktorý si vyžaduje dlhší čas, trpezlivosť a porozumenie tomu, ako sa človek jazyk učí. Je to podobné, ako keď rastie strom. Ak sa chceme dočkať dobrej úrody, musíme stromu zabezpečiť dobré podmienky pre rast. Strom potrebuje živnú pôdu, dobré počasie a starostlivosť, aby nevyschol a nechradol. Úroda neprichádza hneď. Aby sme sa jej dočkali, musíme dať stromu lásku, starostlivosť a vieru,

že to, čo doň vkladáme, sa raz objaví v podobe zrelých a šťavnatých plodov.

Aj dieťa, ktoré sa učí cudzí jazyk, potrebuje rozumné, citlivé vedenie a starostlivosť. Živnou pôdou je preňho podnetné prostredie a ľudia s ktorými môže živo komunikovať. Zážitky a intenzívne emocionálne prežívanie sú nevyhnutné a prirodzené. K významným podnetom v tomto veku patria rôzne hry, básničky, rýmovačky, rozprávky, pesničky

v cudzom jazyku, skúsenosti a zážitky v reálnych a simulovaných situáciách. Osvojovanie si cudzieho jazyka je potrebné zabezpečiť živou interakciou medzi učiteľom a deťmi aj medzi deťmi navzájom. Deti by mali vnímať, že cudzí jazyk je funkčným nástrojom dorozumievania sa a poznávania. Aby deti objavili funkčnosť jazyka učenie v škole má stáť na princípoch hrovej

a zmysluplnej výučby zameranej na žiaka, čo môže poskytnúť jedine odborne zdatný učiteľ.

ČO ZNAMENÁ UČIŤ CUDZÍ JAZYK ODBORNE?

Zmysluplné učenie si vyžaduje, aby vybrané učebné aktivity a zdroje mali šancu byť **pozitívne prijímané žiakmi**, aby im porozumeli a naučené dokázali uplatniť v rôznych nových kontextoch. Z odborného hľadiska to znamená zohľadňovať kľúčové princípy, t. j. učiť:

vekuprimerane

Aby sme mohli priaznivo vplyvať na rozvoj kognitívnych schopností dieťaťa, vrátane ovplyvňovania procesov učia sa cudzí jazyk, mali by sme rozumieť tomu, ako sa dieťa vyvíja, ako sa učí, ako poznáva. Inými slovami, mali by sme poznať vývinové špecifiká detstva. Ich rešpektovanie znamená, že učíme primerane veku, v ktorom sa dieťa nachádza.

Psychológovia potvrdzujú, že deti v mladšom školskom veku sa učia jazyky ľahko a rýchlo. Sú pripravené zdokonaľovať si jazykové zručnosti s minimálnym úsilím. Učia sa však iným spôsobom ako dospelí. Potrebujú, aby sa mohli učiť hrou, aktivitami, v ktorých sú zaangažované všetkými zmyslami. Ich pozornosť a sústredenosť tak plynie spontánne z radosti, ktorú v hre zažívajú. Ani len netušia, že sa práve učia.

komunikačne a zmysluplne

Komunikovanie v cudzom jazyku je cestou aj výsledkom učenia sa. Znamená to vytvárať také prostredie, v ktorom budú deti čo najčastejšie, v čo najrôznejších situáciách cudziemu jazyku priamo vystavované. Bude im umožnené v cudzom jazyku komunikovať bez strachu a v živej sociálnej interakcii. Iste, s mladšími žiakmi je niekedy potrebné komunikovať aj v slovenskom jazyku. Vyskytujú sa situácie, v ktorých je nevyhnutné žiaka upokojiť, vyjadriť spolucítenie, vysvetliť nové pravidlá hry, overiť, či žiaci pochopili, čo sme povedali, atď. Takto je možné povzbudiť žiaka nebáť sa komunikovať v cudzom jazyku. Výskumne je preukázané, že žiaci v tomto veku, na rozdiel od dospelých, majú vynikajúcu schopnosť domyslieť si význam z kontextu a neverbálnej komunikácie. Preto je dôležité, aby učiteľ slovný prejav sprevádzal gestikuláciou, mimikou, vizualizovaním.

hravo a zážitkovo

Hra je prirodzeným inštinktom detí, ktorý ich vedie ku skúmaniu sveta a najbližšieho prostredia. Medzi hrou a učením sa existuje pevný vzťah. Pre deti predškolského a mladšieho školského veku je **hra** prirodzenou stratégiou učenia sa novým vedomostiam a zručnostiam.

Vytváranie interaktívnych činností hrovou formou umožňuje dieťaťu plné prežívanie situácií, v ktorých sa ocitne. Zážitok je stimulom pre hlbšie premýšľanie. Podporuje učenie, je kľúčovým faktorom pre vnímanie, porozumenie a fixáciu slovnej zásoby a vetných štruktúr v cudzom jazyku podvedome (nepredstavuje dril bez porozumenia významom alebo gramatizujúci prístup založený na vysvetľovaní gramatiky).

Hra a hranie v cudzojazyčnej výučbe nemôže byť cieľom, avšak výučba bez hry a zážitku je v tomto veku neúčinná.

bez strachu

Keď sa deti učia cudzí jazyk, nemožno očakávať dokonalosť a bezchybnosť. Ani niekoľkonásobné opakovanie nezabezpečí plynulosť prejavu a okamžité reagovanie v rôznych situáciách. Dôležité sú spontánne reakcie ako prejav ich angažovanosti a vnútornej motivácie spojenej so zážitkom z cudzojazyčného „výkonu“. Je potrebné rešpektovať právo na omyl a hľadanie opory v materinskom jazyku.

Zistenia z výskumných štúdií ukazujú na to, že ak deti zažívajú v procese výučby úzkosť a stres, má to nepriaznivý vplyv na ich úspešnosť v učení sa cudzieho jazyka. Dôležité je, aby sa u dieťaťa zo strachu, že zas urobí chybu, nevytvoril blok, negatívny vzťah k cudziemu jazyku a nechutť učiť sa ho. Práca s chybou znamená príležitosť opraviť ju, a tým sa zdokonaľovať. Chybu nehodnotiť ako zlý výkon, čo dieťa pociťuje ako trest. Učiteľ má podporovať odvalu dieťaťa rozprávať v cudzom jazyku, povzbudzovať ho, neopravovať chyby bezprostredne a priamo. Tie sú prirodzenou súčasťou ich prvých krokov v komunikácii v cudzom jazyku. Naopak, je potrebné vytvárať pozitívnu atmosféru, eliminujúcu strach a stres. Profesionálna práca s chybou má svoje jasné pravidlá. Hodnotenie zo strany učiteľa má byť primerané veku dieťaťa a má byť vyvážené v tom, čo a ako učiteľ vyučuje, a tým, čo a ako hodnotí.

inkluzívne

Inklúzia nevyhnutne počíta s úzkou spoluprácou s ostatnými odbornými zamestnancami školy (pedagogickým asistentom, školským psychológom, logopédom a sociálnym pedagógom), ktorí pomôžu identifikovať individuálne vzdelávacie potreby detí, aby podporili ich silné stránky a odstránili prípadné prekážky v učení sa cudzieho jazyka.

O inkluzívnom prístupe k učeniu cudzích jazykov sa detailne dozviete na webovom portáli Jazyky hravo.

UČIŤ ODBORNE A PREDSA HRAVO.....

Základné východisko:

Dieťa v mladšom školskom veku sa učí inak než dospelý, to platí aj o jazyku. Základ tvoria tri kľúčové faktory efektívnej metodiky cudzojazyčnej výučby v primárnom vzdelávaní:

1. Prvou podmienkou výučby cudzieho jazyka je porozumieť špecifikám v rozvíjaní myslenia a učenia sa žiakov, rešpektovať ich v procese učenia.
2. Rečové zručnosti sa málokedy vyskytujú osamote, preto ich vyučujeme komplexne a integrovane.
3. Materinský jazyk si dieťa osvojuje postupne, najskôr počúva a potom hovorí. Až po osvojení si ústnej formy komunikácie (počúvanie a hovorenie) nasleduje osvojovanie písomnej formy komunikácie (čítanie a

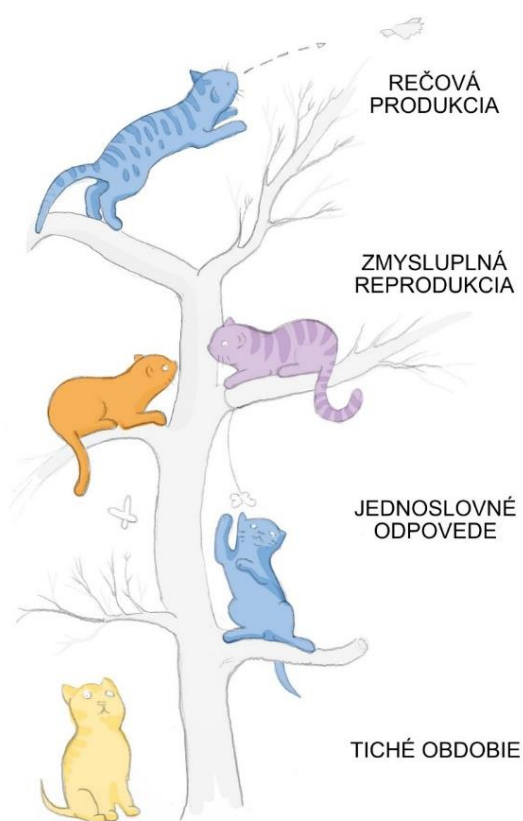
písanie). Mladších žiakov preto vyučujeme v súlade s ich kognitívnym vývinom a schopnosťou narábať s cudzím jazykom postupne tak, ako si osvojujú materinský jazyk: 1. počúvanie, 2. rozvoj reči, 3. čítanie a písanie (nie v 1. ročníku).

Učiť dieťa ústne komunikovať znamená viesť ho k trom métam:

1. aby porozumelo ústnym prejavom, t. j. rozvíjať schopnosť počúvať s porozumením, 2. aby rozprávalo, produkovalo reč (napríklad, aby podľa vzoru učiteľa dokázalo podať potrebné informácie) a 3. aby sa dokázalo bez strachu zúčastňovať na rozhovore (interakcii) v cudzom jazyku (Štátny vzdelávací program, 2024).

UČIŤ ODBORNE A HRAVO ZNAMENÁ UČIŤ S POROZUMENÍM A REŠPEKTOVANÍM FÁZ UČENIA

- **Fáza tichého obdobia:** Žiak sa potrebuje bez nátlaku adaptovať na nový jazyk, osmeliť sa, a preto ho netreba nútiť k reprodukovaniu a rozprávaniu v cudzom jazyku hneď od začiatku výučby. Dôležité je, že sa zúčastňuje aktivít, postupne porozumie inštrukciám a jazykovému prejavu učiteľa počas hodiny, ale nemusí sám produkovať reč.

- **Fáza jazykovej reprodukcie:** Je to najdlhšia fáza v školskom prostredí, žiak viacmenej len napodobňuje reč učiteľa alebo nejakej nahrávky, a, obdobne, iba opisuje krátke texty.
- **Fáza repro-produktívneho jazyka:** Žiak si ďalej nacvičuje zručnosti podľa vzoru učiteľa alebo nahrávky či textu, ale už je schopný používať v reči aj viacero výpovedí s vlastnými obmenami.
- **Fáza ranej jazykovej produkcie:** Žiak sa osmeľuje k prejavu, má dostatok jazykových znalostí na to, aby dokázal produkovať jednoduchý vlastný ústny alebo písomný prejav. Je potrebné počítať so značným počtom chýb.
- **Fáza jazykovej produkcie:** Žiak (zvyčajne nad 10 rokov) už dokáže viesť dialóg a tvoriť súvislejší prehovor, napríklad opis obrázka, reagovať na otázky celými vetami a pod.

UČIŤ ODBORNE A PREDSA HRAVO ZNAMENÁ UČIŤ ZMYSLUPLNE

Učiť dieťa výslovnosť znamená rozvíjať jeho schopnosť imitovať správnu výslovnosť a intonáciu (Štátny vzdelávací program, 2024): (1) viesť dieťa k vnímaniu nových zvukov, slov a informácií v cudzom jazyku, (2) nacvičovať výslovnosť jednotlivých hlások (aké zvuky ich predstavujú), slov (na ktorej slabike je prízvuk) a viet (na ktorom slove je vetný dôraz, aká je melódia vety). Vzory výslovnosti a intonácie si osvojuje počúvaním poskytnutého vzoru, na základe čoho potom dokáže vysloviť slová a jednoduché slovné spojenia.

Učiť dieťa čítať písaný text a písomne komunikovať znamená viesť ho k trom méтам: 1. k porozumeniu písaného textu, t. j. k schopnosti čítať s porozumením, 2. k produkcii písaného prejavu. Napríklad, aby podľa vzoru učiteľa vedelo poskytnúť informáciu o tom, kde býva atď. 3. aby sa nebálo zapájať do písomnej interakcie, napríklad, napísať niekomu textovú správu v cudzom jazyku (Štátny vzdelávací program, 2024).

Učiť dieťa slovnú zásobu znamená viesť ho k osvojovaniu si nových slov v cudzom jazyku „spolu s korektnou výslovnosťou v kontexte konkrétnych situácií“ (Štátny vzdelávací program, 2024). Osvojená slovná zásoba umožňuje žiakovi úspešne komunikovať. V spojení s gramatickými štruktúrami mu umožňuje využívať v jednotlivých komunikačných situáciách príslušné funkcie jazyka, napríklad ako pozdraviť, predstaviť sa, poďakovať, vyjadriť pocity, želania a pod.

Učiť gramatiku dieťa mladšieho školského veku znamená viesť ho k osvojovaniu si gramatických javov v kontexte konkrétnych komunikačných situácií, teda nie teoreticky, abstraktne, oddelene od zmysluplnej komunikácie. Proces osvojovania si gramatických javov žiakmi v tomto veku sa nelíši od procesu osvojovania si slovnej zásoby. „Vysvetľovanie gramatických pravidiel a štruktúr mladším žiakom je nežiaduce.“ (Štátny vzdelávací program, 2024). Mladší žiaci si osvojujú gramatiku inak než dospelí. Dospelí sa učia logickým myslením vďaka rozvinutej schopnosti abstraktného myslenia, deduktívne. Deti sa učia vlastným objavovaním a vyvodzovaním si pravidiel, integrovanie, spolu so slovami.

Rozvíjať interkultúrne povedomie dieťaťa na hodinách cudzieho jazyka znamená viesť ho k rešpektovaniu a oceňovaniu rozmanitosti, citlivému vnímaniu životnej reality ľudí z rozmanitých kultúrnych a sociálnych prostredí, rozpoznávaniu a aktívnemu odmietaniu diskriminačného správania.

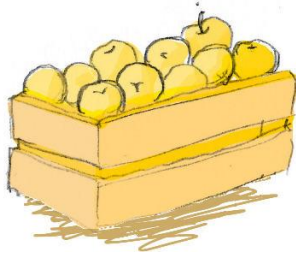

Viesť dieťa k autonómnosti v učení sa jazyka znamená rozvíjať jeho schopnosť premýšľať o vlastnom myslení a učení sa a regulovať ho. „Dieťa je aktérom svojho vlastného učenia sa.“ Tento výrok možno pokladať za motto žiackej autonómnosti. Učí sa identifikovať úlohy, ktoré považuje za ľahké vs. náročné a používať efektívne stratégie učenia. Rozvíja sa v samostatného učiaceho sa, schopného preberať zodpovednosť za vlastné učenie sa. Postupne sa naučí plánovať svoje učebné úlohy, ako aj hodnotiť a reflektovať svoj prístup k učeniu sa. Naučí sa správne používať jazyk v prepojení na spoločenské konvencie, sociokultúrne podmienky, rôzne funkčné štýly a umožňuje vhodne a efektívne komunikovať s ľuďmi z iného kultúrneho prostredia“ (Štátny vzdelávací program, 2024).

Prax ukázala, že učiteľ je najvýznamnejší faktor úspešného učenia sa jazyka mladšími žiakmi.

Cudzie jazyky nám nie sú cudzie – učíme sa ich učiť spolu!

Portál Jazyky hravo je jedným z výstupov projektu KEGA 011UMB-4/2022 Tvorba webového portálu metodologickej podpory výučby cudzích jazykov v primárnom vzdelávaní.

<https://jazykyhravo.umb.sk>